

díl veškerou činnost věrných Valar; tím vnesl zlo do celé fyzické podstaty Ardy a způsobil odchýlení od prvotního předurčení. Jistě i proto zcela uspěl u lidí, kdežto u elfů jen zčásti a oni i nadále zůstali lidem „nepadlým“. Svou mocí panoval nad hmotou a skrze ni. (Viz DODATEK 10.) Ale lidské *fëar* ovládaly svá *hröar* mnohem hůře než *fëar* elfů. Elfové mohli být jako jednotlivci svedeni k jakémusi menšímu „melkorismu“ — chtěli si na Ardě vládnout sami a dělat si všechno po svém a v krajních případech se mohli vzbouřit proti poručnictví Valar. Žádný z nich však nikdy nevstoupil do Melkorových služeb a nebyl mu oddán, ani nikdy nepopíral existenci a absolutní nadřazenost Eruovu. Finrod se domníval, že nějaký podobný strašný čin museli spáchat lidé jako celek. Andreth mu však nikdy neodhalila, co si o tom lidé povídají. (Viz DODATEK 9.)

Finrodovi je nicméně jasné, že v současné situaci není na Ardě ani v celé Eä věc nebo bytost, která by byla schopna zmařit účinek zla nebo vyléčit jeho následky: to jest potlačit Melkora takového, jakým se stal (ač zesláblého oproti počátečnímu stavu), a Zlo, které rozptýlil a zasel do celé struktury světa.

Jen Eru sám může něco takového učinit. Kromě toho je nemyslitelné, že by Eru opustil svět a nechal Melkora triumfálně zvítězit a ovládnout celý svět, což by nejspíš znamenalo jeho konečné zničení a pád do chaosu. Sám Eru musí v určitém čase přijít a Melkorovi se postavit. Přesto Eru nemůže vstoupit do světa a dějin *celý*, protože svět, jakkoli veliký, je jen omezenou scénou. Jako autor musí vždy zůstat „mimo“ scénu, přestože počátek a průběh dramatu v každé jednotlivosti a v každém okamžiku řídí podle své vůle a předurčení. Proto se Finrod domnívá, že až přijde, bude zároveň „uvnitř“ i „vně“, a zdá se mu, že letmo zahlédl možnost jednoty a zároveň rozdílnosti v Eruově přirozenosti, přes které by nicméně zůstal „Jediným“. (Viz DODATEK 11.)

Finrod už pochopil, že původně byla spasitelská funkce určena pro lidi, proto možná dojde až k předpokladu, že Eruův příchod, pokud se uskuteční, se bude v první řadě týkat lidí. To jest, možná dojde k snovému tušení nebo vizi, že Eru přijde vtělen do lidské podoby. O tom se samozřejmě v *Athrabeth* nezmiňuje.

Argumentace není samozřejmě v *Athrabeth* podána těmito slovy ani v tomto pořadí ani s takovou přesností. *Athrabeth* je rozhovor, ve kterém si mnoho domněnek a myšlenkových pochodů musí čtenář domyslet sám. Ačkoliv pojednává o takových věcech, jako je smrt nebo vztah elfů a lidí k Času a Ardě a k sobě navzájem, skutečným záměrem bylo navodit dramatický účinek — ukázat Finrodovu velkomyslnost a jeho lásku a lítost, kterou k Andreth cítí, a přiblížit tragičnost situací, které musely nastat, když se elfové a lidé potkali (v dobách, kdy byli elfové ještě mladí). Neboť

POZNÁMKY

[Poznámky č. 2, 3, 5, 9, 10, 14, 17, 20 a 21 obsahují jen informace o tom, čím se od sebe liší jednotlivé rukopisy, nebo vysvětlují význam jednotlivých anglických slov, a byly proto vynechány. Číslování bylo s ohledem na originál zachováno.]

1. Snad je možné srovnat tuto pasáž s úryvkem z *Rozhovoru Valar* ze závěru *Zákonů a zvyků Eldar* | *Historie Středozemě*, díl 10|, kde Nienna říká Manwěmu: „Přestože Eldar může potkat ve tvém království smrt způsobená odloučením duše od těla, jedna věc je potkat nemůže a nepotká — poranění a usmrcení.“ K tomu je připojena poznámka: „Přesto k tomu došlo Melkorovým přičiněním, když byly zahubeny Stromy. A tělo Finwého, kterého zahubil Melkor, zaniklo a rozpadlo se na prach, stejně jako i samy Stromy zanikly.“
4. Pengoloď prozrazuje Ælfinovi na konci *Ainulindalë* o smrti lidí: „Smrt je jejich osudem, Ilúvatarův dar, který jak Čas bude stárnout jim i Mocnosti budou závidět. Ale Melkor ji poskvrnil svým Stínem a zaměnil s temnotou; zvrátil dobro ve zlo a naději ve strach.“
6. To je podivná chyba. Fingolfin zemřel v roce 456, rok po Dagor Bragollach.
7. Viz *Zákony a zvyky Eldar*: „Eldar věřili, že každá nová *fëa*, a proto na počátku všechny *fëar*, pochází přímo od Erua a zpoza Eä. Proto mnozí nechtěli přijmout, že by osud elfů měl být navždy spoután s Ardou a že by s ní měl pominout.“
8. „*blow the mort*“ — když byla kořist dostižena a ulovena, zadulo se na roh.
11. Na okraji rukopisu je v rozporu s tímto tvrzením napsáno: „V Eruově Hudbě se objevují lidé až po Melkorově nelibozvuku.“ To samozřejmě platí i o elfech. Viz DODATEK 1 ke *Komentáři*.
12. Srovnaj se slovy, která pronesl Manwë na konci *Rozhovoru Valar* v *Zákoncích a zvycích Eldar*: „Neboť výraz Arda nepokažená má dvě pojetí nebo významy. První je Nepokažená, kterou Eldar spatřují uvnitř Pokažené; to je základ, na němž je založena Naděje. Druhá je Nepokažená, kterou se stane Arda Uzdravená, vyjádřeno v mezích Času, v němž Eldar existují. A ta bude větší a krásnější než prvá, díky pokažení, jímž prošla; to je Naděje, která přetrvá.“
13. V *Ainulindalë* je řečeno, že „dějiny nebyly ukončeny a kruhy času zcela uzavřeny, když vize pominula“, k čemuž je připojena poznámka pod čarou, připisovaná Pengoloďovi: „A někteří říkají, že vidění pominulo dříve, než nadešlo Panství lidí a moc Prvorozených se umenšila. Jakkoli tedy Hudba zahrnuje vše, přesto Valar neviděli zřetelně průběh Pozdějších věků ani konec Světa.“
15. Viz poznámka (iii) na konci *Zákonů a zvyků Eldar*: „Osudem „nesmrtelných“ elfů je obývat Novou Ardu (neboli Ardu Uzdravenou). Nejspíš ne ve fyzickém smyslu. Zdá se, že „Příběh Ardy“ znamená toto: Svět, stejně jako Čas začíná a končí prostě proto, že je ohraničený a není ani nekonečný, ani věčný. Jeho